

Dr.Zétényi Zsolt A múlt bűneivel való büntetőjogi szembenézés huszonöt éve.

2017. február 16.

A múlt bűneivel való büntetőjogi szembenézés
huszonöt éve.
1991-2016.

I.

25 éve annak, hogy Magyarország országgyűlése 1991.november 4.-én törvényt hozott nagy szótöbbséggel, névszerinti szavazással fogadta el a súlyos kommunista bűnök üldözését és megbüntetését lehetővé tévő törvényt. Az 1944 december 21.-e és 1990. május 02. között elkövetett és politikai okokból nem üldözött súlyos bűncselekmények üldözhetőségéről.

26 éve annak, hogy folyamatos rendszerváltozásban élünk. Nem kevesen vélik úgy, hogy számos tekintetben csonka változásokat éltünk át, a bűnös nemzetromboló önkényuralom maradványai beivódtak a társadalomba, a gondolkodásba, a politikába. Tudjuk: nincs az a törvényhozás, még kevésbé igazságszolgáltatás, amely teljes jóvátételt nyújtana az elszenvedett önkény számtalan bűnéért. Mégis: sokkal kevesebb az igazság és az igazságosság, mint ami már elviselhetővé tenné méltányosan és emberségesen a sérelmeket. Az igazságtételi törvényt 1992. március 5.-én megsemmisítette az Alkotmánybíróság. Így a büntetőjogi igazságtétel törvényi alapjainak canossajárása 20 évig tartott a 2011. évi Alaptörvény meghozataláig, s még azon túl is a 2013-ig, míg a bíraskodásban soha nem foglalta el méltó helyét.

Amikor Biszku Béla, - a diktatúra legkeményebb idején második embere - az a személy, aki kiemelten felelős volt az erőszakszervezetek tevékenységéért, a diktatúra véres jogtiprásaiért, amikor tehát a diktatúra zászlóvivője végképp kikerült a felelősségre vonás hatóköréből, ebben a pillanatban határköhöz érkeztünk. Szinte bizonyos, hogy véget ért az igazsággal folytatott látszatbirkózás, törvényhozók és bűnüldözők kényszeredett, erőlködése. A látszatosság és kényszeredettség a törvényhozói és bírói hivatástudat súlyos fogyatékoságából, az erkölcsi emelkedettség és bátorság, az éthosz hiányából, a kockázatkerülő világszemléletből egyenesen következett, tisztelet a kivételnek. Nyitott, soha meg nem válaszolható kérdés az, hogy hogyan alakultak volna hazánk közügyei, ha megfelelő időben szembenézőnk a legsúlyosabb bűnökkel és bűnösökkel. Mindenképpen másként. Hajlok arra, hogy a zsákutcás igazságtételnek, s a rendszerváltozás többi fogyatékoságának a titkos kulcsa benne van, mintegy betáplált kódként ott rejtőzik az egész máig tartó, s folytatódó történeti folyamatban, amelyet jogállami rendszerváltozásnak neveznek.

Az igazságtételnek azonban csupán egyik pillére a büntetőjogi felelősségrevonás, ám nagyon fontos tartópillére lehetett volna. Ennek a kacskaringós, emberi gyengeséggel, gyávasággal, jellemhiánnyal övezett eseménysornak a történetét tekintem át.

II.

A büntetőjogi felelősségrevonás időrendje.

1991. május 9. Zétényi Zsolt és Takács Péter MDF-es képviselők a Btk. elévülési szabályai-nak módosítását javasolják: eszerint az 1944. december 21. és 1990. május 2. között elkövetett emberölés, hűtlenség, hazaárulás elévülése 1990. május 2-án kezdődik, ha az állam korábban politikai okból nem érvényesítette büntető igényét".

1991. november 4-én elfogadja az Országgyűlés a lex Zétényi -t az 1944. december 21-e és 1990. május 2-a között elkövetett és politikai okokból nem üldözött súlyos bűncselekmények üldözhetőségéről szóló törvényt 197 igen szavazattal, 50 ellenszavazattal, 74 tartózkodás mellett a következő szöveggel:

1991. évi ..... törvény

az 1944. december 21-e és 1990. május 2-a között elkövetett és politikai okokból nem üldözött súlyos bűncselekmények üldözhetőségéről

1. §

(1) 1990. május 2-án ismét elkezdődött az 1944. december 21-e és 1990. május 2-a között elkövetett és az elkövetéskor hatályos törvényekben meghatározott azon bűncselekmények büntethetőségének az elévülése, amelyeket az 1978. évi IV. tv. 144. § (2) bekezdése hazaárulásként, 166. § (1) és (2) bekezdése szándékos emberölésként, 170. § (5) bekezdése halált okozó testi sértésként határoz meg, ha az állam politikai okokból nem érvényesítette büntetőigényét.
(2) Korlátlanul enyhíthető az (1) bekezdés alkalmazásával kiszabott büntetés

2. §

Ez a törvény a kihirdetése napján lép hatályba.

Göncz Árpád,

a Köztársaság elnöke Szabad György,

az Országgyűlés elnöke

A törvény nem lép hatályba, mert a köztársasági elnök alkotmányossági vizsgálatot kér, s ennek eredményeképpen az Alkotmánybíróság 11/1991. (III. 5.) AB határozatával megsemmisítette a kommunista önkényuralomtól megszabadult európai térség első felelősségre vonási törvényét,(lex Zétényi) részletesen kifejtve, hogy az elévülés nyugvására alapuló bármilyen hasonló megoldású törvényt ugyanúgy megsemmisít.

1992. szeptember 29. Zétényi Zsolt új indítványokat terjeszt elő. (Ezeket 1993. február 16-án elfogadja a parlament. 1993. február 16-án eljárásjogi törvény és az elévülésről szóló országgyűlési állásfoglalás születik.)

1992. október 12. Bogdán Emil, Fekete Gyula és Zétényi Zsolt MDF-es képviselők feljelentést tesznek a legfőbb ügyésznél ismeretlen tettesek ellen 1956-os háborús bűncselekmények miatt (elsősorban a szovjet csapatok behívóira, az akkori állami és pártvezetőkre és a megtorlások irányítóira céloznak a feljelentésben). A nyomozás megindul, de csak az irattanulmányozásig jut el, majd megszüntetik a nyomozást az érintett törvényhely alkotmánybírói megsemmisítése miatt.

1992. október 30. Elkészül a kormány nemzetközi büntetőjogra alapított igazságtételi tervezete, melyet 1993. február 16-án elfogad a parlament.

1992. november 4. Elkészítik és benyújtják a KDNP törvényjavaslatát az 1956. október 23-át követő időszakban Magyarországon elkövetett, az emberiség békéje és biztonsága elleni bűncselekmények büntethetőségéről. Ennek alapján az 1963. április 3-ig elkövetett súlyosabb bűncselekmények (gyilkosság, kínzás, deportálás) büntethetővé és elévülhetetlenné válnának. A javaslatot a parlament napirendre veszi, a vitát is elkezd, de végszavazásra nem kerül sor.

A dr. Gáspár Miklós által előterjesztett, törvényjavaslat elakadt a parlamenti útvonalon. Ugyanerre a sorsra jutottak a tényfeltáró bizottságok felállításáról szóló, több irányból javasolt indítványok is: Speidl Zoltán és Székelyhídi László (MDF) javaslata az 1956-os őszi-téli vérengzések kitermelőinek és végrehajtóinak felelősségre vonása ügyében parlamenti ad hoc bizottság felállításáról; Böröcz István és Oláh Sándor (FKGP) javaslata az 1949 és 1990 közötti időszak politikai, gazdasági és kormányzati tevékenységének feltárása ügyében; valamint Göncz Árpád köztársasági elnöknek a Történelmi Tényfeltáró Bizottság felállítására tett javaslata.

1993. január 21. A kormány bizottságot hoz létre az elmúlt rendszer éveiben elkövetett egyes bűncselekmények feltárására dr. Kahler Frigyes vezetésével. (L. Sortűzek I-II. kötet.)

1993. február 16. Eljárásjogi törvény és országgyűlési állásfoglalás születik egyes büntető eljárásjogi szabályok kiegészítéséről

Az Országgyűlés két döntést hoz, elfogadja a szeptember 29-én előterjesztett Zétényi javaslatokat. Törvényt fogad el a 7166. javaslat alapján, amely szerint nem a nyomozóhatóság, hanem a bíróság hatáskörébe került volna az elévülés elbírálása. Ez azt kívánta lehetővé tenni, hogy a bíróságok az öt évet meghaladó szabadságvesztés büntetéssel sújtandó bűncselekmények miatt büntetést szabhassanak ki, vagy elévülés esetén megállapíthassák a bűncselekmény elkövetését.

Az előbbi megszavazott törvénnyel összhangban az egyidejűleg elfogadott országgyűlési állásfoglalás, az 1/1993. (II.27.) OGY elvi állásfoglalás a büntethetőség elévülésének értelmezéséről értelmezést adott az elévülésről. Kimondta: a bűnüldözés szándékos elmulasztása a jogállami elvek megsértésével, az elévülés nyugvását jelenti. Különös tekintettel volt a pártközpont és nyomában a Legfőbb Ügyészség és Belügyminisztérium által kiadott, bizonyos beosztású személyek üldözhetőségét pártszervezeti jóváhagyáshoz kötő, azaz üldözési akadályt megállapító utasításokra. Ugyanezen a napon elfogadják a Kormány által kezdeményezett, 1956 szabadságharcával kapcsolatos sortűztörvényt.

1993. június 30. Az Alkotmánybíróság megsemmisíti a február 16-án Zétényi Zsolt által előterjesztett, az országgyűlés által elfogadott törvényt és az elévülésről szóló országgyűlési állásfoglalást.

1993. október 13. Az Alkotmánybíróság megsemmisíti az országgyűlés által 1993. február 16-án elfogadott, kormány által kezdeményezett törvényt.

Fordulat a büntetőjogi felelősségre vonás eseménysorában az 53/1993. (X. 13.) AB határozat. Indokolása 4/a pontjában megállapítja, majd a 36/1996. (IX. 4.) AB határozat megerősíti azt a nemzetközi jogi kötelezettséget, hogy a magyar bűnüldöző hatóságok a nemzetközi jog szerint háborús és emberiség elleni bűncselekményeket üldözzék és megbüntessék, kötelezően gyakorolva a nemzetek közösségének büntető hatalmát.

Az AB rámutat: A volt Jugoszlávia területén elkövetett, a nemzetközi humanitárius jogot súlyosan sértő cselekmények megbüntetésére létrehozott Nemzetközi Törvényszék Alapokmányából fakadó kötelezettségek végrehajtásáról szóló 1996. évi XXXIX. törvény mellékletében közölt Nemzetközi Bíróság statutuma és az azt indokló Report nemzetközi szokásjogként rögzíti a háborús és emberiség elleni bűncselekmények joganyagát.

Az Alkotmánybíróság 1993-ban tehát kénytelen volt belátni a felelősségre vonást megbénító korábbi álláspontjának társadalmi-politikai tarthatatlanságát, s megalkotta a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai szerint való felelősségre vonásról szóló említett 53/1993. (X. 13.) számú AB-határozatát, deklarálva a fegyveres nemzetközi és nem nemzetközi összeütközésekben elkövetett bűncselekmények miatt való eljárás törvényességét.

1993. október 19. Az Országgyűlés elfogadja a korábban megsemmisített, s átdolgozás után újra benyújtott kormányjavaslatot, az 1956. októberi forradalom és szabadságharc során elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásról szóló 1993. évi XC. törvényt. Hatályba lép 1993. október 30-án.

1995. január 31. A Fővárosi Bíróság két közrendű karhatalmistát végrehajtható szabadságvesztés büntetésre ítél az 1956. december 8-i salgótarjáni véres sortűzben való részvétele miatt 1995. január 31-én - mert november 4. után nemzetközi fegyveres konfliktus volt az országban. Deák Ferenc és társai ellen indult a büntetőügy, amelyben dr. Strausz János tanácselnök büntető tanácsa emberiség elleni büntető a legalább 47, legfeljebb 131 halottal járó sortűzben társtettesként, illetve bűnsegédként való részvétel miatt két vádlottat öt évi fegyházra ítél, míg hat vádlottat bebizonyítottság hiánya miatt felment. Megállapítja, hogy az ítélet azért csak a vádlottak felelősségét vizsgálja, mert más, magasabb beosztású személyek ellen, - amint semmilyen más sortűz ügyben sem - nem emeltek vádat. 1997. január 16-án a Legfelsőbb Bíróság fellebbezés folytán további két vádlottat - mert a sortűz során a levegőbe sorozatokat lőttek - ítél el pszi-chikai bűnsegédként, míg egy első fokon elítéltet felment.

Határozat: Fővárosi Bíróság. 16. B. 768/1994/88. 1995. január 31. ítélet. Emberiség elleni büntető miatt Orosz Lajos II. r. vádlottat és Toldi Ferenc XII. rendű vádlottat 5-5 év fegyházra és 8-8 év közügyektől eltiltásra ítéli. A III. VI., IX. XI. rendű vádlottakat bebizonyítottság hiánya miatt felmenti, az I., VII., VIII. rendű vádlottakkal szemben az eljárást védelejtés miatt megszünteti. Dr. Strausz János.

1996. szeptember 4. Az Alkotmánybíróság megsemmisíti az 1993. október 22-én kormány előterjesztésre 1993. október 19-én elfogadott 1993. évi XC. törvényt, a sortűztörvényt "alkotmányellenesség miatt, mert a törvény akadályozza a nemzetközi jog általános elismert szabályainak alkalmazását". A nemzetközi (valójában csak az 1949-es genfi) jog alkalmazásáról szóló - 1993. decemberében kormány előterjesztésben ismételtelen elfogadott - 1993. évi XC. törvényt 1996-ban teljes egészében megsemmisítette az Alkotmánybíróság.

E döntés a korábbi 36/1996. (IX. 4.) számú AB-határozattal együtt megállapítja a nemzetközi jog közvetlen alkalmazásának lehetőségét a hazai bíróságok által.

Nyitva marad az Alkotmánybíróság által nyomatékkel elemzett lehetőség a nemzetközi jog, különösen a háború áldozatainak védelméről szóló 1949. évi genfi egyezmények és a háborús és az emberiség elleni bűntettek elévülésének ki-zárásáról szóló 1968. évi New York-i egyezmény alkalmazására.

Így indultak eljárások az 1956-os forradalom és szabadságharc során elkövetett bűntettek, sajnos csupán kizárólag sortűzek miatt. Mivel az Alkotmánybíróság jogot nem alkothat, egyértelmű, hogy a nemzetközi büntetőjog szabta lehetőség nem az AB döntéssel nyílt meg, mert már a rendszerváltoztatási folyamat kezdetétől létezett. Ugyanakkor a nemzetközi jog időben, és a bűncselekmények körét illetően szűkebb mozgásteret ad a bűnüldözőknek. Ezért sem pótolhatja az önkényuralom egész időszakában elkövetett súlyos, élet elleni bűncselekmények teljes köre miatt szükséges büntetőjogi felelősségrevonást.

1997. január 16-án tárgyalja és fejezi be a Legfelsőbb Bíróság másodfokon a Deák Ferenc és társai ellen indult, röviden "Salgótarjáni sortűz" néven ismert büntető ügyet. Lévárdi Nándor és Szoboszlai Ferenc volt karhatalmistákat 2-2 évi börtönbüntetésre ítélte emberiség elleni büntetőhöz nyújtott bűnsegély miatt. Orosz Lajos első fokon kiszabott 5 évi fegyházbüntetését helyben hagyta, közügyektől eltiltását 10 évre súlyosbította, Toldi Ferencet a vád alól felmentette. Szalisznyó József, Szakács Mihály, Petik Antal és Szabados József felmentését helyben hagyta a legfelsőbb bírói fórum.

Határozat: A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága, Bf. IV. 1847/1996/10. sz. 1997. január 16. ítélet. A cselekményt háborús bűntettnek minősíti, Orosz Lajos II. r. vádlott közügyektől eltiltását 10 évre súlyosbítja, Lévárdi Nándor III. r. és Szoboszlai Ferenc VI. r. vádlottat bűnösnek mondja ki háborús bűntettben, és 2-2 év börtönbüntetésre, 4-4 év közügyektől eltiltásra ítéli, megállapítja, hogy a szabadságvesztésük közkegyelem folytán 1/8-ad hányaddal csökken. Szoboszlai Ferenc büntetését közkegyelem folytán nem kell végrehajtani, mert 60. évét betöltötte az elítéléskor. Toldi Ferencet felmenti. Dr. Domokos Jenő.

Ez volt a legelső, legkorábban befejezett sortűzper.

Ezen kívül még öt sortűzper" folyik, közöttük a mosonmagyaróvári, egri, berzencei, tatai, Kossuth-téri, Nyugati-téri, kecskeméti és a tiszakécskei ügy.

1999. "Sikernek" kell tekinteni, hogy az 1998-ban jogerősen megszüntetett sortűzperekben mégiscsak felülvizsgálatot kezdeményezett a Legfőbb Ügyészség a Legfelsőbb Bíróság előtt 1999 elején néhány eljárásban.

1999. június 28. 1999-ig jogértelmezési huzavona zajlott arról, hogy megvoltak-e a háború áldozatainak védelméről szóló 1949. évi genfi egyezmények alkalmazásának feltételei. A genfi egyezmények 1977-es módosítását értelmezték átmenetileg tévesen úgy, hogy az értelmezés kizárta volna az 1949. évi egyezmények 2. és 3. cikkelyének alkalmazhatóságát.

A Legfelsőbb Bíróság 1999. június 28-án töltött tiszta vizet a pohárba, amikor több perben - így a tiszakécskei, tatai, kecskeméti sortűzügyben hatályon kívül helyezve a korábbi megszüntető határozatokat - ki-mondta: a nemzetközi jog szerint elévülésről nem lehet szó, az egyezmények alkalmazási feltételei is megvannak, mert a diktatúra központi hatalma 1956. október 23. nap-jával kezdődően fegyveres erővel háborút folytatott az ország lakosságának túlnyomó többsége ellen.

2002. július 4. Befejeződik legutoljára - a mosonmagyaróvári sortűzper.

A Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság Katonai Tanácsa 2001. június 19-én kelt ítéletében az 1956. október 26-i mosonmagyaróvári sortűz történeti tényállása alapján Dudás István I. rendű vádlottat bűnösnek mondta ki több emberen elkövetett emberöléssel megvalósított emberiség elleni büntetőben. Ezért három év fegyházbüntetésre és öt év közügyektől eltiltásra ítélte. Megállapította, hogy a szabadságvesztés közkegyelem folytán nem hajtható végre.

A parancsnok a másodfokú határozathozatal 2002. július 4. - előtt három héttel meghalt, ezért vele szemben az eljárást másodfokon, a Legfelsőbb Bíróság megszüntette.

Fodor Lajos volt határőr III. rendű vádlottat bűnösnek mondta ki társtettesként, több emberen elkövetett emberöléssel megvalósított emberiség elleni büntetőben. Ezért két év fegyházbüntetésre és három év közügyektől eltiltásra ítélte. A szabadságvesztés végrehajtását három évi próbaidőre felfüggesztette, Bujdosó Sándort felmentette, Versecki

Istvánnal szemben a büntetőeljárás, vádelejtés miatt megszüntette.

Az első fokon eljáró katonai ügyész az elbíráláskor hatályos törvény alkalmazásáért, az I. rendű vádlott főbüntetésének súlyosbításáért fellebbezett, míg az elítélt vádlottak védői és a vádlottak felmentésért fellebbeztek. Dudás István 2002. június hó 11-én Kiskunhalason meghalt a másodfokú tárgyalás előtt. Így elítélése nem emelkedett jogerőre. A Legfelsőbb Bíróság 2002. július hó 1. nap-ján kelt végzésével az I. rendű vádlottal szemben megszüntette az eljárást. A Legfelsőbb Bíróság a többi vádlottal szemben hozott ítéletet helybenhagyta a minősítéseket.

*

1956. október 23-29. között csak vidéken 61 sortűz, míg ezután, főleg november 4-től tucatnyi sortűz dördült el, pontosan meg nem határozható számú (a sortűzvizsgálatok ismert adatai szerint 500 fő alatt, becslések szerint jóval nagyobb) áldozattal.

A legsúlyosabbak az államvédelmi karhatalmi szervek által leadott sortűzek voltak.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy ezekben az ügyekben (az ún. sortűzperekben) sem az elévülés (amely véleményünk szerint be sem következett), sem a visszamenőleges hatályú jogalkotás vagy jogalkalmazás ebben a körben nemzetközi jog által kizárt tilalma nem érintette a büntetőjogi felelősségrevonás lehetőségét és kötelező parancsát.

*

A bírói gyakorlat ellenállt a súlyos felelősségre vonás követelményének, s a salgótarjáni és tatabányai sortűzügyet kivéve, amelyekben öt év végrehajtható szabadságvesztést is kiszabtak a nem végrehajtható büntetés elvét követte. Csonka és fogatékos volt az igazságszolgáltatás ezekben az ügyekben.

Feltehető a kérdés: miért csak sortűzes ügyek indultak?

Elvileg lehetséges volt, hogy nem sortűzes ügyekben is (megcsonkítás, a kegyetlen bánás-mód, a kínzás és a kínvallatás, túszok szedése, a személyek méltóságának megsértése, nevezetesen a megalázó és lealacsonyító bánásmód, a szabályszerűen megalakított és művelt népek részéről elengedhetetlennek elismert igazságszolgáltatási biztosítékok alapján működő bíróság által megelőzően hozott ítélet nélkül kiszabott büntetés és annak végrehajtása) a genfi egyezmények alapján eljárásokat indítsanak az 1956-os szabadságharc idején elkövetett, a genfi jogba ütköző cselekmények miatt, ennek ellenére más jellegű eljárások csak kúgy nem indultak, amint a vezetők felelősségét sem vizsgálták büntetőeljárásban.

**

Biszkú Béla-per.

Biszkú Béla az MKP, az MDP majd az MSZMP tagja és vezetője, 1957-1961 között belügyminiszter, az 1956-os forradalom utáni megtorlás egyik irányítója. 1961-1962 között miniszterelnök-helyettes volt, majd az MSZMP KB titkáráként tevékenykedett 1962 és 1978 között.

2011. január 27-én az ügyészség vádat emelt Biszkú Béla ellen a Btk. 269./C §-a alapján a nemzetiszocialista és kommunista bűnök nyilvános tagadása miatt. 2011. február 24-én az ügyben eljáró az Alkotmánybírósághoz fordult, és kérte az alkalmazandó jogszabály utólagos normakontroll eljárását, mert véleménye szerint az említett Btk. szakasz sérti a jogbiztonságot és a véleménynyilvánítás szabadságát.

Az Alkotmánybíróság elvégezte az alapjog korlátozására vonatkozó szükségességi és arányossági vizsgálatot, valamint hivatkozott korábbi döntéseire is a véleménynyilvánítással kapcsolatosan és ezek alapján elutasította az alkotmányjogi panaszt.

Biszkú Béla ellen több felelősségre vonási kísérlet volt először nemzetközi jogi alapon majd később a 2011. évi CCX. törvény megszületése után e törvény alapján.

2012. október 5-én pártállam érdekében, szándékos súlyos testi sértéssel elkövetett kommunista bűncselekménnyel kapcsolatos bűnpártolással vádolták meg, mert 1957-ben nem kezdeményezett eljárást 3 erőszakos karhatalmista ellen. December 4-én löszerral való visszaéléssel is meggyanúsították, mert házkutatása során tizenegy darab sörétes vadásztöltényt találtak nála.

2013. október 16-án a Budapesti Nyomozó Ügyészség vádiratot nyújtott be s a Fővárosi Törvényszékhez Biszkú Béla ügyében, több emberen elkövetett emberöléssel és bűnpártolással megvalósított háborús büntetettel, löszerral való visszaélés és kommunista rendszer tagadása vádjával.

A Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa a vádlottat felbujtóként több ember sérelmére elkövetett szándékos emberöléssel megvalósított háborús büntetettben, bűnpártolás büntetettével megvalósított háborús büntetettben, löszerral való visszaélésben, a kommunista rendszer bűneinek nyilvános tagadásában büntetettben bűnösnek találta, ezért a Fővárosi Törvényszék halmazati büntetésül 5 évi és 6 hónapi börtönbüntetésre és 10 évi közügyektől eltiltásra ítélte, 350 ezer forint bűnügyi költség megfizetésére kötelezte.

Az ítélet szerint a Nyugati téri eseményekkel kapcsolatban nem volt megállapítható a felbujtás, míg a salgótarjáni sortűz

ügyében kimondta a vádlott bűnösségét. A bíró az indoklásban megjegyezte: már húsz évvel ezelőtt hasonlóan vélekedett a Fővárosi Bíróság a salgótarjáni sortűzzel kapcsolatos eljárásban. Ott a büntettek végrehajtóit ítélték el, Biszku most felbujtóként felelőmondta a bíró, aki szerint központi elhatározás volt a fellépés, és ez alapján hajtották végre a sortűzet. Biszku későbbi, belügyminiszteri tevékenysége miatt viszont nem állapítható meg a felelőssége, így a martonvásári razzia ügyében felmentették.

Biszku a háborús büntett mellett bűnös a kommunista rendszer tagadásában is, mivel tagadta, hogy a koncepciók perек folytak volna.

Az ítélet ellen az ügyész súlyosabb minősítésért és életfogytig tartó fegyházbüntetésért, míg a védő enyhítésért és felmentésért fellebbezett.

2015. március 18-án életfogytiglani szabadságvesztést kért az ügyész a 94 éves Biszku Bélára a Fővárosi Ítéletábrán tartott másodfokú tárgyaláson.

Fővárosi Ítéletábrla 6.Bf.261/2014/17. számú 2015. június 1-jén a Fővárosi Törvényszék 41(I.)B.2158/2013/29. számú ítéletét hatályon kívül helyező és új eljárásra utasítást elrendelő végzést hozott.

2015. december 17-én a Fővárosi Törvényszék újabb ítéletet hoz, amelyben a nyugati téri és a salgótarjáni sortűzet érintő két vádpont alól felmentette a vádlottat, akit két év, három évre felfüggesztett börtönbüntetésre ítélt háborús büntettek miatt.

A mintegy két hónap alatt befejezett megismételt eljárásban a törvényszék a vádlottat bűnösnek mondta ki a váddal szemben

három rendbeli bűnpártolás büntetésében, mert nem intézkedett Salgótarjánban a tömegre tüzet nyitó karhatalmisták felelősségre vonása iránt, holott ez belügyminiszterként kötelessége lett volna;

két rendbeli bűnpártolás büntetésében, mert nem kezdeményezett eljárást a martonvásári kutatókat bántalmazó karhatalmisták ellen, az erről szóló jelentést irattározni rendelte. A kutatókat azért állították elő a rendőrségre, hogy megakadályozzanak egy újabb hatalomellenes szervezkedést az 1957-es március 15-i ünnep előtt. A bántalmazásukra azért került sor, mert a fennálló rendszerrel szemben állónak tekintették őket.

A váddal egyezően bűnösnek mondta ki a vádlottat

lőszerezéssel visszaélés büntetésében is, melyet azzal követett el, hogy a házkutatás során talált 11 db vadásztöltényre nem volt engedélye;

a kommunista rendszer bűneinek nyilvános tagadása büntetésében, mert egy televízió műsorban azt mondta, hogy nem tartja koncepciók perекnek az 56-os pereket, illetve azt állította, hogy az ítéleteket független bíróságok hozták, valamint nem volt köze ahhoz, hogy az embereket bebörtönözték. Védekezése szerint az akkori helyzet következménye, hogy sokan elhagyták az országot.

A per ezután másodfokra került, de a másodfokú döntés előtt, Biszku Béla 2016. március 31- halálával a vádlott büntethetősége megszűnt. Az elkövető halála a Büntető Törvénykönyv 25. § a) pontja lapján megszünteti a büntethetőséget, ezért a büntetőeljárás törvény 373. § (1) bekezdés I. a. pontja szerint a másodfokú bíróság a vádlott halála miatt hatályon kívül helyezi az első fokú bíróság ítéletét, és az eljárást megszünteti. Ez történt a Biszku ügyben is, az ügyben nincsen hatályban lévő ítélet.

Az elterjedt vélekedéssel ellentétben megállapítható, hogy az ügy tényállását meggközelítőleg jól állapították meg, s a cselekmények minősítése is jó volt. Felháborítóan nagy volt az ügy időbeli elhúzódása, késői elkezdése akkor, amikor erre megvolt a lehetőség már a kilencvenes évek elején, s törvénysértően enyhe volt a büntetés.

A Kúria 2016. február 2-án megtartott nyilvános ülésén a legfőbb ügyész törvényesség érdekében benyújtott jogorvoslati alapján és a Fővárosi Ítéletábrla 6.Bf.261/2014/17. számú hatályon kívül helyező, s a per jelentős elhúzódásához vezető végzéséről megállapította, hogy az törvénysértő. Az egyéb határozatok hatályban maradtak.

III.

A jelen jogi helyzet és a hozzá vezető út jellemzése-következtetések.

1.

A kezdettől megsemmisített és félremagyarázott magyarországi felelősségre vonási szabályokat csonka jogszolgáltatás követte.

A sortűzekkel történt súlyos bűncselekmények miatt zajló perек sortűzvezénylési perек voltak, mert annyira a vezénylők személyére helyeződött a súly szükségtelenül, hogy nem nyomoztak az országos vezetők felelősségének felderítése végett, meg sem kísérelték szerepük feltárását a büntetőjog eszközeivel is, semmi sem történt a hallgatásukkal, tūre-sűkkel bűnre ösztönző vagy arra buzdító felelős vezetők szerepének feltárása érdekében. A felelősségre vonás körének szűkítése a hatályos nemzetközi büntetőjog szabályai ellenére történt. (Lásd: Nürnbergi Nemzetközi Bíróság Statútuma, a volt Jugoszlávia területén elkövetett Háborús Büntettek ügyében ítélező Hágai Nemzetközi Töményszék statútuma, az 1968. évi el nem évülési egyezmény.) E szabályok megkövetelték a vezetők felelősségre vonását. A magyar bűnűldözök nem éltek ezzel a lehetőséggel.

A salgótarjáni sortűzper ítéletében 1995. január 31-én megállapította a Fővárosi Bíróság, dr. Strausz János bíró, hogy az 1956-os vérontásokért és megtorlásokért kétségkívül felelős, életben lévő politikai és katonai vezetők ellen soha senki sem kezdeményezett törvényes felelősségre vonást, és erre még a jelen ügy kapcsán sem került sor.

Ehelyett egyszerű közembereket ültettek a vádlottak padjára, noha ezek többsége ellen sem volt hitelt érdemlő bizonyíték. Továbbá azzal is tisztában kell lenni, hogy közel négy évtizeddel az 1956-os forradalom után, s azután, hogy mindaz elmúlt, mind a jelenlegi politikai rendszer hosszútávú átmeneti törvényes felelősségre vonást lehetetlenné tett, megakadályozott, megnehezített, illetve időt húzva, elhalasztott, a büntetéseknek ma már csak szimbolikus jelentősége van."

2.

A nemzetközi egyezmények (az 1949-es genfi konvenció, az 1968-as New York-i egyezmény a Nürnbergi Statutum) alapján már a politikai rendszerváltozás kezdetén 1990-ben eljárást indíthattak volna Biszku Béla és számos vezető társa ellen. Az ügyészség nem indokolta meg, hogy akkor és azóta miért nem járt el hivatalból. Így a végül jól felderített tényállás alapján, ám nem a Nagy Imre ügyben játszott szerepe miatt történt felelősségrevonás kudarcba fulladt a megkésettség miatt, mintegy jelképezve a kommunista bűnök zsákutcás üldözésének mai sorsát.

3.

Húsz, hazai büntetőjogi hallgatással eltelt év elteltével rendszerváltoztató korban hatalmas idő múltával- 2012. január 1-jén hatályba lépett a 2011. évi CCX. törvény, az emberiség elleni bűncselekmények büntetendőségéről és elévülésének kizárásáról, valamint a kommunista diktatúrában elkövetett egyes bűncselekmények üldözéséről. Ez a törvény megerősíti a nemzetközi jog szerint el nem évülő bűncselekmények el nem évülését, mintegy megerősítve az e nélkül is vitathatatlan jogi tény, mely szerint a magyar alkotmány jog tartósan érvényesülő szabálya alapján ezek a jogelvek és bűncselekmények a magyar jogrend részét alkotják. Ugyanakkor e törvény szól a kommunista diktatúrában elkövetett egyes bűncselekmények üldözéséről, végrehajtva az alaptörvény átmeneti rendelkezéseinek a politikai okból nem üldözött pártállami büntettek elévülésének a nem üldözés ideje alatt volt nyugvásáról szóló, azóta alkotmánybíróságilag hatályon kívül helyezett, s az alaptörvény módosítása révén újra hatályos az Alaptörvénybe beillesztett - rendelkezését. A törvény szerint kommunista bűncselekmény a kommunista diktatúrában a pártállam nevében, érdekében vagy egyetértésével elkövetett szándékos emberölés, szándékos súlyos testi sértés minősített esetei, kényszervallatás, jogellenes fogva tartás, hűtlenség és felségsértés, illetve felségsértés a Magyar Állam ellen és bűnpártolás e cselekményekkel kapcsolatban. E cselekmények közül a törvény szerint azok üldözhetők, amelyek miatt a kommunista diktatúrában az elkövetővel szemben politikai okból nem indult büntető eljárás az elkövetéskor hatályos büntető törvény ellenére.

Húsz évig tartott az állapot, melyben a téves jogi és politikai véleményen lévők, a valamilyen okból felelősségrevonást ellenzők alkotmányellenes törekvésekkel vádolták a 20 évvel ezelőtti Országgyűlést. Ennél nagyobb baj volt azonban az, hogy bár ez az időszak jogilag holt időnek bizonyult, bűnüldözés nem történt, a biológiai óra azonban könyörtelenül járt, s így a felelősségre vonhatók köre igen csak szűkössé vált, mára talán néhány emberre vagy annyira sem szűkült. Jelenleg nem tudunk vádemelésről egyetlen ügyben sem, kivéve az elhunyt Biszku Béla az állampárt első emberei közé tartozó volt belügyminiszter, politikai bizottsági tag ellen folyt, s befejeződött büntető eljárást.

4.

A jelenidejű jogi helyzet legitimitása az Alaptörvény megsemmisített átmeneti rendelkezéseinek, s jelenleg a 2013. április 1-én hatályba lépett negyedik módosítással hatályos Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) NEMZETI HITVALLÁS következő részén is alapul

Nem ismerjük el történeti alkotmányunk idegen megszállások miatt bekövetkezett felfüggesztését. Tagadjuk a magyar nemzet és polgárai ellen a nemzetiszocialista és a kommunista diktatúra uralma alatt elkövetett embertelen bűnök elévülését.³

Nem ismerjük el az 1949. évi kommunista alkotmányt, mert egy zsarnoki uralom alapja volt, ezért kinyilvánítjuk érvénytelenségét.

A pártállami bűncselekmények üldözésének alkotmányos alapját az Alaptörvény ALAPVETÉS részének a negyedik alaptörvény módosítással hatályos következő rendelkezései adják meg.

B) cikk (1) Magyarország független, demokratikus jogállam.

Q) cikk (2) Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját.

(3) Magyarország elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait.

Komoly különbség az előző jogi helyzethez képest az, hogy az Alaptörvény U) cikk (6) bekezdése (hatályba lépett 2013. április 1-jén) tartalmazza, hogy nem tekinthető elévültnek azoknak a törvényben meghatározott, a pártállam nevében, érdekében vagy egyetértésével a kommunista diktatúrában Magyarország ellen vagy személyek ellen elkövetett súlyos bűncselekmények büntetendősége, amelyeket az elkövetéskor hatályos büntető törvény figyelmen kívül hagyásával politikai okból nem üldöztek. A korábbi Alkotmány ilyen rendelkezést nem tartozott, továbbá a 11/1992. (III. 5.) AB határozatban az Alkotmánybíróság úgy foglalt állást, hogy "a már elévült bűncselekmények újból büntetendővé tétele alkotmányellenes", ami az elévülés nyugvásával összhangba hozható már akkor is, mert ezek e bűncselekmények nem évültek el. Az a további, huszonöt éves megállapítás, amely szerint "az elévülés szempontjából nem lehet alkotmányosan különböztetni aszerint, hogy az állam politikai vagy pedig egyéb okból nem érvényesítette büntető igényét" az alaptörvény tükrében teljesen meghaladott, tarthatatlan megállapítás, a büntetőjogi rendszerváltozás súlyos akadálya volt. Ez a határozat nemcsak hatálytalan, hanem alkalmazhatatlan is a lényegét érintő elévülés

tekintetében..

IV.

Az önkényuralmi korszak büntetőjogi megméretése az alaptörvény és a hatályos jog alapján. Megjegyzések és megállapítások.

Mennyire felel meg a jelen jogi helyzet egy rendszerváltoztató szándék- és filozófia alapján zajló politikai jogi átalakulás követelményeinek?

Mennyire van meg az esélye az igazság büntetőjogi úton való érvényre juttatásának?

Magyarország Alaptörvénye U) cikk adja meg a mai igazságtételi helyzet alkotmányos alapjait:

(1) Az 1990-ben lezajlott első szabad választások révén a nemzet akaratából létrehozott, a jog uralmán alapuló állami berendezkedés és a megelőző kommunista diktatúra összeegyeztethetetlenek. A Magyar Szocialista Munkáspárt és jogelődjei, valamint a kommunista ideológia jegyében kiszolgáltatásukra létrehozott egyéb politikai szervezetek különböző szervezetek voltak, amelyek vezetői el nem évülő felelősséggel tartoznak

a) az elnyomó rendszer fenntartásáért, irányításáért, az elkövetett jogsértésekért és a nemzet elárulásáért;
 b) a második világháborút követő esztendőök többpártrendszerre épülő demokratikus kísérletének szovjet katonai segítséggel történő felszámolásáért;
 c) a kizárólagos hatalomgyakorlásra és törvénytelen ségre épülő jogrend kiépítéséért;
 d) a tulajdon szabadságán alapuló gazdaság felszámolásáért és az ország eladásáért;
 e) Magyarország gazdaságának, honvédelmének, diplomáciájának és emberi erőforrásainak idegen érdekek alá rendeléséért;

f) az európai civilizációs hagyomány értékeinek módszeres pusztításáért;

g) az állampolgárok és egyes csoportjaik alapvető emberi jogaitól való megfosztásáért vagy azok súlyos korlátozásáért, különösen emberek meggyilkolásáért, idegen hatalomnak való kiszolgáltatásáért, törvénytelen bebörtönzéséért, kényszermunkatáborba hurcolásáért, megkínzásáért, embertelen bánásmódban részesítéséért; a polgárok vagyonuktól történő önkényes megfosztásáért, a tulajdonhoz fűződő jogaik korlátozásáért; a polgárok szabadságjogainak teljes elvételéért, a politikai vélemény- és akaratnyilvánítás állami kényszer alá vonásáért; az emberek származásukra, világnézetükre vagy politikai meggyőződésükre tekintettel történő hátrányos megkülönböztetéséért, a tudáson, szorgalmon és tehetségen alapuló előremenetelésnek és érvényesülésének akadályozásáért; az emberek magánéletének törvénytelen megfigyelésére és befolyásolására törekvő titkosrendőrség létrehozásáért és működtetéséért;

h) az 1956. október 23-án kirobbant forradalom és szabadságharc szovjet megszállókkal együttműködésben történt vérbe fojtásáért, az azt követő rémuralomért és megtorlásáért, kétszáz ezer magyar ember hazájából való kényszerű elmeneküléséért;

i) mindazokért a köztörvényes bűncselekményekért, amelyeket politikai indítékból követtek el, és amelyeket az igazságszolgáltatás politikai indítékból nem üldözött.

A demokratikus átmenet során a Magyar Szocialista Munkáspárt jogutódjaként jogi elismerést nyert politikai szervezetek a törvénytelenül felhalmozott vagyon örököséiként is osztoznak elődjeik felelősségében.

(2) Az (1) bekezdésben foglaltakra tekintettel a kommunista diktatúra működésének valóságú feltárását és a társadalom igazságérzetét a (3) (10) bekezdésben meghatározottak szerint kell biztosítani.

(3) A kommunista diktatúrával kapcsolatos emlékezet állami megőrzése érdekében Nemzeti Emlékezet Bizottsága működik. A Nemzeti Emlékezet Bizottsága feltárja a kommunista diktatúra hatalmi működését, a kommunista hatalmat birtokló személyek és szervezetek szerepét, és tevékenysége eredményeit átfogó jelentésben, valamint további dokumentumokban közzéteszi.

(4) A kommunista diktatúra hatalombirtokosai a diktatúra működésével összefüggő szerepükre és cselekményeikre vonatkozó tényállításokat a szándékosan tett, lényegét tekintve valótlan állítások kivételével túrni kötelesek, az e szerepükkel és cselekményeikkel összefüggő személyes adataik nyilvánosságra hozhatók.

(5) A kommunista diktatúra törvényben meghatározott vezetői részére az állam által jogszabály alapján biztosított nyugdíj vagy más juttatás törvényben meghatározott mértékben csökkenthető; az ebből származó bevételt törvényben meghatározottak szerint a kommunista diktatúra által okozott sérelmek enyhítésére és az áldozatok emlékének ápolására kell fordítani.

(6) Nem tekinthető elévültnek azoknak a törvényben meghatározott, a pártállam nevében, érdekében vagy egyetértésével a kommunista diktatúrában Magyarország ellen vagy személyek ellen elkövetett súlyos bűncselekményeknek a büntethetősége, amelyeket az elkövetéskor hatályos büntetőtörvény figyelmen kívül hagyásával politikai okból nem üldöztek.

(7) A (6) bekezdés szerinti bűncselekmény büntethetősége az elkövetés időpontjában hatályos büntetőtörvény szerinti, az Alaptörvény hatálybalépésének napjától számított időtartam elteltével évül el, feltéve, hogy a bűncselekmény elkövetésének időpontjában hatályos büntetőtörvény szerint az elévülés 1990. május 1-jéig bekövetkezett volna.

(8) A (6) bekezdés szerinti bűncselekmény büntethetősége az elkövetés időpontja és 1990. május 1-je közötti, az Alaptörvény hatálybalépésének napjától számított időtartam elteltével évül el, feltéve, hogy a bűncselekmény elkövetésének időpontjában hatályos büntetőtörvény szerint az elévülés 1990. május 2-a és 2011. december 31-e között történt volna meg, és az elkövetőt a bűncselekmény miatt nem üldözték.

(9) Az 1990. május 2-át megelőzően az életüktől vagy szabadságuktól politikai okból jogtalanul megfosztottak és az állam által a tulajdonukban igazságtalanul okozott károk folytán károsodottak számára pénzbeli vagy más vagyoni juttatást biztosító új kárpótlási jogcím jogszabályban nem állapítható meg.

(10) A kommunista állampártnak, az annak közreműködésével létrehozott, illetve a közvetlen befolyása alatt álló társadalmi és ifjúsági szervezeteknek, valamint a szakszervezeteknek a kommunista diktatúrában keletkezett iratai az állam tulajdonát képezik, azokat a közfeladatot ellátó szervek irattári anyagához tartozó iratokkal azonos módon, közlevéltárban kell elhelyezni.

Mindazonáltal az alapok rögzítésén túl számos más feltétel szükséges, s ami a legnehezebb, elkötelezett, bátor jogalkalmazó, igazi bűnüldözői ethosszal felvértezett nyomozó, ügyész, bíró! Ez utóbbi a legnehezebb feltétel&&&..

1. Ha a mostani államszervezeti és jogi feltételekben nem történik hatékony módosulás, vajmi csekély lehetőségét látjuk az önkényuralmi bűnök miatt szükséges felelősségre vonásnak.

Szervezeti tekintetben mindenképpen szükséges lenne a nyomozó és ügyészi szervezet olyan átalakítása s ennek megfelelően a szükséges törvénymódosítás végrehajtása, melynek értelmében az ügyészi szervezeten belül a történeti ügyekkel foglalkozó szervezeti egységet kell létrehozni. A múltbéli ügyek megközelítése, hatékony felderítése ugyanis legyen szó kommunista bűnösökről, vagy az azt megelőző rendszer háborús bűnöseiről, mely utóbbinak igencsak híja, az előbbinél is kisebb az esélye megköveteli, hogy a bűnüldöző jogászok szerves együttműködésben legyenek erre a szakterületre felkészült, felkészített történészekkel, levéltárosokkal. Ezen ügyészi, s rendőri szervezeti egységnek kizárólag az elmúlt rendszerek bűneinek és bűnöseinek felderítésével kellene foglalkoznia, ezáltal megfelelő szakmai színvonalon, továbbá számonkérhető módon vizsgálható lenne az elérhető valamennyi bizonyíték, legyen szó a levéltári adatokról vagy esetleg személyi bizonyítékokról.

Szakmai, kriminalisztikai képtelenség arra számítani, hogy több évtizedes bűncselekményeket az érintettek értékelhető módon jelentsenek fel, hiszen egy megalapozott feljelentéshez is jogi és történettudományi felkészültség volna szükséges, ellenkező esetben a nyomozó hatóság nem is tudna érdemleges munkát kezdeni, s ilyen régi ügyekben a laikus feljelentő nem volna képes a feljelentés kiegészítésére sem.

2. Nélkülözhetetlen a legfőbb ügyész és az ügyészség közjogi státuszának megfelelő átalakítása és az állami szervezetbe való olyan beillesztése, amely megfelelő felügyeletet lehetővé teszi. A független ügyészség egyáltalán nem jogállami tételével, mint célszerűtlen, a hatékony működést gátló, a magyar jogi hagyománnyal ellentétes szabállyal szakítani kell. Ez annál kevésbé ütközik nehézségbe, mert ilyen alkotmányos ill. jogállami elv, követelmény nem létezik. Ennek egyik oka éppen az előbbiekből következően az, hogy rendszerváltozató súlyú büntető ügyek felelősségének, terhének, kockázatának vállalása, főbenjáró büntetőügyek megindításának vagy meg nem indításának eldöntése nem bízható egyetlen személyre, aki évente egyszer beszámol az Országgyűlésnek. Ez még akkor is így igaz, ha történetesen nem olyan személy töltene be az adott tisztséget, aki a rendszerváltozás kezdetén elvi alapú ellenvéleményét fejezte ki a történeti felelősségvonalas ügyével szemben. A legfőbb ügyész helyzete rendezésének másik kardinális indoka pedig az, hogy az ilyen szervezeteket az államok túlnyomó többségében kivételt alig ismerünk szervesen beillesztik egy ellenőrzést, felügyeletet lehetővé tévő szervezetbe, pl. az igazságügyi miniszter felügyelete alá rendelik az esetek legnagyobb részében, amint a régi Magyarországon is volt. Ez természetesen nem jelent kézi vezérlést és nem érintheti az ügyészi felelősséget. Emlékeztetünk arra, hogy a pártállami időben a legfőbb ügyész valóban hasonló módon nem volt alárendelve formálisan más állami szervnek, azonban szoros pártellenőrzés alatt volt, a párt központi bizottságának, illetve politikai bizottságának kéréseit, elvárásait, utasításait teljesítette, személyileg párthatáskörbe tartozott. A legfőbb ügyészi státusz betöltése vagy annak megváltoztatása a központi pártszerv döntése alapján történt. Most, amikor nem ez a helyzet, szükséges az ügyészség államszervezeti jogállásának pontos rögzítése.

3. Húsz, hazai büntetőjogi hallgatással eltelt év elteltével rendszerváltozató korban hatalmas idő múltával - 2012. január 1-jén hatályba lépett a 2011. évi CCX. törvény, az emberiség elleni bűncselekmények büntetendőségéről és elévülésének kizárásáról, valamint a kommunista diktatúrában elkövetett egyes bűncselekmények üldözéséről. Ez a törvény megerősíti a nemzetközi jog szerint el nem évülő bűncselekmények elévülését, mintegy megerősítve az e nélkül is vitathatatlan jogi tény, mely szerint a magyar alkotmányjog tartósan érvényesülő szabálya alapján ezek a jogelvek és bűncselekmények a magyar jogrend részét alkotják. Ugyanakkor e törvény szól a kommunista diktatúrában elkövetett egyes bűncselekmények üldözéséről, végrehajtva az alaptörvény átmeneti rendelkezéseinek a politikai okból nem üldözött pártállami büntettek elévülésének a nem üldözés ideje alatt volt nyugvásáról szóló, azóta alkotmánybíróilag hatályon kívül helyezett, s rövidesen az alaptörvény módosítása révén újra hatályos az Alaptörvénybe beillesztett - rendelkezését. A törvény szerint kommunista bűncselekmény a kommunista diktatúrában a pártállam nevében, érdekében vagy egyetértésével elkövetett szándékos emberölés, szándékos súlyos testi sértés minősített esetei, kényszervallatás, jogellenes fogva tartás, hűtlenség és felségsértés, illetve felségsértés a Magyar Állam ellen és bűnpártolás e cselekményekkel kapcsolatban. E cselekmények közül a törvény szerint azok üldözhetők, amelyek miatt a kommunista diktatúrában az elkövetővel szemben politikai okból nem indult büntető eljárás az elkövetéskor hatályos büntető törvény ellenére.

A 2011. évi CCX. törvény 3.§ (1) b. pontja szerint kommunista diktatúra: az 1949. augusztus 20-a és 1990. május 1-je közötti időszak. Ez az önkényes, (s ha nem önkényes, akkor még inkább aggályos) a történeti tényekkel ellentétes időhatár megállapítás közkegyelmet jelent az 1945-1949 között, az állami bűnözés legsúlyosabb időszakában elkövetett súlyos kommunista bűncselekmények tetteseinek. Helyes megítélés szerint az egész társadalmat sújtó állami bűnözés tekintetében az 1944. december 21-től 1990. május 2-ig tartó időszak (kommunista önkényuralmi korszak)

egységesen ítéendő meg. (Még akkor is, ha megállapítjuk, hogy a korlátlan, leplezetlen önkényuralom az 1949. június 8-án összeült országgyűléssel kezdődött, s az 1949. augusztus 19-én elfogadott, 20-án kihirdetett sztálinista alkotmánnyal folytatódott 1990-május 2-ig.) Így rendelkezett az 1991-évi elévülési törvény is, melynek ezen szabályát az Alkotmánybíróság sem kifogásolta. Semmi ok nincsen a visszalépésre.

Ez felel meg az Alaptörvény Nemzeti Hitvallás azon megállapításának, hogy Nem ismerjük el történeti alkotmányunk idegen megszállások miatt bekövetkezett felfüggesztését. Az idegen katonai nagyhatalmi megszállás tartama önkényuralmi időszak. Magyarország állam- és jogrendszere a történetileg létezett magyarországi alkotmányos rendszerekkel folyamatos; Magyarország Alaptörvénye minden közösséget és folyamatosságot megtagad az önkényuralmi rendszerekkel, így elutasít mindennemű eszmei ill. jogfolytonosságot a jelen alkotmányos rendszert megelőzően létezett kommunista önkényuralmi rendszerrel. Ez a helyzet, az 1945-1989 közötti korszak egységes szemlélete a korabeli történészi munkákban és periodikákban is jelen van. A népi demokratikus forradalom vagy átalakulás 1944-ben kezdődött! A népi demokratikus forradalom és a szocializmus építése 1944-1970. Magyarország 1982-ben megjelent történeti kronológiájának önálló fejezete.

A kommunista önkényuralmi törekvések a szovjet nagyhatalmi katonai megszállás árnyékában létrejött államrend keletkezésével egyidejűleg, 1944. december 21-től kezdődően jelentősen meghatározták az állam jellegét azáltal, hogy erőszak szervezeteket (rendvédelmi, honvédelmi és állambiztonsági intézményeket) kezdetektől az egyeduralom kikényszerítésének céljával tevékenykedő Kommunista Párt tartotta teljes befolyása alatt az állami bűnözés, az ellenfelekkel való leszámolás eszközeként. Az erőszak szervezetektől a legfelsőbb államvezetésig, egyes nyomozásoktól a kormány összeállításáig a Szövetséges Ellenőrző Bizottság, azaz a Szovjetunió és a kommunista párt utasításait hajtották végre. A belügyi szervezetek- ÁVÓ- ÁVH személyi összetételét és politikai irányultságát 80-90 %-ban kommunisták és a jogfosztó u.n. zsidótörvények által sérelmet szenvedett (jogilag elfogultnak tekintendő) személyek határozták meg.

4. Nyomatékosítani kell, hogy független, pártatlan bíróság a pártállam idején a szó alkotmányos jogállami értelmében nem volt, bár a bírói szervezet viszonylagos mozgási lehetősége változott a kommunista időszak különböző szakaszaiban. A pártállami bűnözés az állami szervek körében, s ezen belül az erőszak szervezetek működési területén volt a legjelentősebb. A politika eszközként használta a bűnözést, a politikai nyomozó szervek valójában bűncselekményeket követtek el magasabb politikai szempontoknak megfelelően, ami akár az emberi élet kioltását is jelentette bírósági úton vagy anélkül. Felteendő a kérdés: felel-e magatartásáért az a bíró vagy ügyész, aki úgy okozza emberek halálát, hogy tudja: önkényuralmi rendszerben működik, aki amorális vagy a polgári alkotmányossági követelmények szerint alkotmányellenes törvényt alkalmaz, aki törvényellenes írásbeli utasítást teljesít, aki pártutasításokat teljesít akár igazságügyi minisztériumi felügyeleti tájékoztatók, főosztályi intézkedések, akár szóbeli utasítások ill. közlések formájában kapja azokat. Felel-e magatartásáért az a bíró vagy ügyész, aki politikai nyomozószerv által előállított, koholt bizonyítékok alapján, e szerv kívánsága szerint okozza emberek halálát?

A jelenlegi, 1945 előtti bírói magatartás megítélése kapcsán rögzített 1992-évi döntvény így szól: A büntetőügyben eljáró bíró büntetőjogi felelőssége csak akkor állapítható meg, ha a határozat meghozatala során a hivatali kötelességét szándékosan megszegve járt el, és az a kötelességszegés a meghozott határozatra is kihatással volt [Btk. 13. §, 81/1945. (II. 5.) ME r. 13. § 3. pont, 15. § 2. és 3. pont]. BH1992. 737.

Az MSZMP KB PB 1989. február 7-ei határozatát követő MSZMP KB ülés után hozta meg a Minisztertanács 3063/1989. és 3118/1989. sz. határozatait a vélhetően törvénysértő elemeket tartalmazó büntetőügyeket feltáró (két jogász és történész albizottságból álló) tényfeltáró testület, illetve az ennek munkáját elemző bizottság felállításáról. A jogász albizottság jelentésében dr. Földvári József megállapította a következőket:

Az előzőekben felsorolt irányítási formák átá-nulmányozása meggyőzte a bizottságot arról, hogy itt nem eseti hibákról, egyedi túlkapásokról van szó, ha-nem egy jól átgondolt, központból vezérelt rendszerről!

A cél annak a jogelméleti tételnek a gyakorlati megvalósítása volt, amely a hatalom egységességét, a ha-talmi ágak elválasztásának tagadását foglalta magában.

Ezzel a jogelméleti tétellel összeegyeztethet-ten volt a bírói függetlenségnek még a gondolata is.

Minden eszközzel el kellett tehát oszlatni a bírói füg-getlenség illúzióját. Mert - mint az egyik korábbi igaz-ságügyminiszter nyomatékosan leszögezte - "a bíró munká-ja lényegében politikai tevékenység" és a bíró feladata "az osztályharcos szocialista igazságszolgáltatás". A törvényt - állapítja meg ez az útmutatás - "nem formáli-san, hanem alkotó szellemben kell alkalmazni". A minisz-teri utasítások, felügyeleti tájékoztatók, útmutatások "normatív aktusok, amelyek természetesen minden bíróság-ra feltétlenül kötelezők" - olvashatjuk a továbbiakban. Mindazokkal szemben pedig, akik az elmondottakat nem akarják tudomásul venni, fegyelmi eljárás kezdeményezését helyezi kilátásba. Végül kijelenti a miniszter, hogy ezek "a bírósági munka felügyeletének ... alkotmányos formái".

Nyilvánvaló a bírói hivatás és függetlenség megtagadása az 1956- os igazságügyi megtorlások során. Ezen eljárások beleütköztek a háború áldozatai-nak védelmét szolgáló genfi egyezmények közös 3. cikkébe. Ebben a körben született már ügyészi határozat. A 17 éves Mansfeld Péter halálbüntetésében közreműködő Mátsik György volt ügyész ellen tett feljelentést a Központi Nyomozó Főügyészség elutasította annak részletes kifejtésével, hogy ügyész ellen nem folytatható eljárás. Amint a határozat mondja, nem követtek el bűncselekményt azok, akik szabályosan kihirdetett jogszabály és rögtönítélő bírósági eljárást kezdeményező ügyészi vád alapján ilyen eljárást lefolytattak, halálos ítéletet hoztak

Bírósági határozatok a bírói függetlenséggel szoros összefüggésben, annak in-tézményes érvényesülése mellett mondták ki, hogy a bíró az ítélezési tevékenysége miatt nem vonható büntetőjogilag felelősségre. Az 1956-os megtorlások idején azonban a bírói függetlenség intézményét felfüggesztették, és nyíltan vallották a "pártos pártatlanság" eszméjét. Ezekben az ügyekben nem is titkolták, hogy a bíróságokat az osztályharc vezette.

Éppen ezért erre a korszakra, ezekre az ügyekre még kevésbé lehet iránymutatónak te-kinteni a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsá-nak azt a határozatát, amelyre a Központi Nyomo-zó Főügyészség hivatkozott feljelentést elutasító

határozatában.

Az 1949. augusztus 12-én kelt, a háború áldozatainak védelmét szolgáló genfi egyezmények Magyarországra nézve is érvényesek voltak. Az abban foglaltakat az 1956-os forradalom és szabadságharc során is kötelezően meg kellett volna tartani. A sortűzperekben eldőlt, hogy a genfi egyezmények közös 3. cikkében szereplő nem nemzetközi fegyveres összeütközés ismérveinek megfeleltek mindenben az 1956. október 23-án, Magyarországon kirobbant szabadságharc eseményei. A közös 3. cikk szerint emberséges bánásmódban kellett részesíteni a polgári lakosságot és azokat a személyeket, akik letették a fegyvert vagy bármely ok következtében harcképtelenné váltak. A közös 3. cikk ki-mondta, hogy ebből a célból mindenkor nemzetközi és nem nemzetközi fegyveres összeütközés, polgárháborús események során egyaránt - és mindenütt tilos ezen személyek tekintetében:

a) az élet és a testi épség elleni merénylet, különösen bármely formában megnyilvánuló emberölés, csonkítás, kegyetlen bánásmód, kínzás; b) túszok szedése; c) az emberi méltóság megsértése, különösen a megalázó és lealacsonyító bánásmód; d) a szabályszerűen megalakított és a művelt népek részéről elengedhetetlennek elismert igazságszolgáltatási biztosítékok alapján működő bíróság által előzetesen meghozott ítélet nélkül kiszabott büntetés és annak végrehajtása.

Számos bíró és ügyész példája, közöttük az utolsó pártállami igazságügy miniszteré is, bizonyítja, hogy a lelkiismeretes, hivatástudatos emberek az előbbi helyzetet átélve és megszenvedve lemondtak állásukról.

Az önkényuralmi erőszakszervezet részeként halált osztó hivatalnokokra azért sem alkalmazhatók a független bírakat védő joggyakorlati példák, mert ők nem bírói hivatást betöltő, önálló államhatalmi ágat képviselő független tisztségviselők voltak, hanem a pártállami bűnözés tettesei vagy részesei. Velük alkotmányos jogállam bírái és ügyészei nem vállalhatnak semmilyen közösséget, mert ezzel a jogállamot mocskolnák be.

5. A történelmi-jogi tényfeltárásnak különös jelentősége van az előbbieken túl úgy is, hogy az Alaptörvény által létrehozott Nemzeti Emlékezet Bizottságát intézetként kellene meghatározni bizonyos hatósági jogosítványokkal, amint ez történt Németországban, Csehországban, Lengyelországban, Szlovákiában, Romániában. Tekintettel arra, hogy az ötödik alaptörvény módosítás ezen elnevezést rögzítette, ezen elnevezés meghagyásával ténylegesen intézetként kellene működtetni. Lehetőséget kellene adni arra, hogy ez a szerv büntető feljelentéseket tegyen és bizonyos esetekben pótmagánvádló szerepet töltsön be abban az esetben, ha az ügyészség elejti a vádat. A történelmi tényfeltárást így nemcsak a büntető feljelentések alapján hatóság elé kerülő ügyekben, hanem a történelmi múlt szélesebb területein is lehetővé válna. A Nemzeti Emlékezet Intézetére megfelelő tapasztalatok állnak rendelkezésre Prágában, Berlinben, Varsóban, Bukarestben. Ezeket tanulmányozni kell, a szükséges dokumentációt pedig magyar nyelvre le kell fordítani. A Nemzeti Emlékezet Intézetét tanácsadó társadalmi kuratóriummal meg kellene erősíteni, a pártállami történelem és állami bűnözés feltáráshoz megfelelő tapasztalatokkal és szakismeretekkel rendelkező, társadalmilag elismert személyek meghívásával.

Jelen idejű múltfeltáró intézményként kell tekintenünk a Nemzeti Emlékezet Bizottsága mellett a Veritas Történelemtudomány Intézetre, a Rendszerváltás Történelmi Kutató Intézetre, a XXI. századi Intézetre, s valójában minden, az 1945 utáni korszak történetét feltáró intézetre, alapítványra, stb. Ide sorolhatók a jogsértettek egyesületei, alapítványai a szabadságharcosokért Alapítvány és a benne tömörülő, az önkényuralmi korban politikai üldözést szenvedettek által alapított szervezetek és egyesületek.

Jelentős hír volt, hogy Rendszerváltás Történelmi Kutató Intézet és Archivum néven új intézmény kezdhetné meg munkáját. MTI közlemény szerint A szervezet elsődleges feladata lesz feltárni és számba venni a rendszerváltás eszmei, politikai és történelmi előzményeit, valamint bemutatni a rendszerváltás és az azt megelőző korszak társadalmi, politikai állapotát, továbbá a rendszerváltáshoz vezető irányzatokat és előkészületeket. Az intézet emellett elkészíti és elemzi a rendszerváltás kronológiáját, majd átfogó képet ad a szomszédos országokban végbement rendszerváltó folyamatról, az ott élő magyarság helyzetének hatásairól a hazai rendszerváltásra, valamint elemzéseket készít a rendszerváltás hatásairól. Az új intézmény a nemzetközi erőviszonyokat, így a kelet-közép-európai átmenet magyar rendszerváltásra gyakorolt következményeit is elemezheti.

A kormány rendeletével felhatalmazta az intézet főigazgatóját, hogy feladatkörében eljárva állami vagy más szervezetektől adatokat, információkat, elemzéseket kérjen, a kapcsolódó dokumentumokba - a hatályos jogszabályok szerint - betekinthessen, azokról másolatot kérjen - olvasható a kabinet határozatában. Mindenképpen jó hír ez. Mindazonáltal hatósági jogosítványokról és a bűnök, bűnösök megnevezéséről nincsen szó. Talán többre is képes lesz az új intézmény.

Magyarország Kormánya a 373/2013 (X.25.) számú Kormányrendelettel döntött a VERITAS Történetkutató Intézet létrehozásáról, azzal a kimondott céllal, hogy az elmúlt több mint másfélszáz esztendő magyar történései kutatását újra- és átgondolva, harag és elfogultság nélkül forduljon a magyar nemzet történetében meghatározó jelentőségű, nem kevés vitát kiváltó és feltehetően mindenki számára elfogadható konszenzusos eredményt soha nem hozó események felé. Tegyen kísérletet azoknak új, lehetőség szerint alap kutatásokra épülő bemutatására.

Magyarország 1956-os szabadságharca jogán is a kommunizmussal való végleges leszámolás és elszámolás központjává kellene, hogy váljék, s ennek keretében az önkényuralomból a jogállamba való átmenet gyakorlati és elméleti kérdéseinek nemzetközi tapasztalatait, gyakorlati és elméleti eredményeit, irodalmát fel kellene dolgoznia. Szükséges, hogy a magyarországi Nemzeti Emlékezet Bizottsága, mint intézet egyben az európai kommunizmus-kutatás és tényfeltárási elméleti központja is legyen azon túl, hogy a magyarországi történelmi bűnüldözés legfontosabb pillére legyen.

Jól tudjuk, hogy az utolsó utáni órában vagyunk. Elképzelhető, hogy a pártállami bűnüldözés területén nem lesznek már

látványos sikerek, mindazonáltal minden lehetséges és szükséges eszközt igénybe kell lenni, a még elérhető és feltárható tények megállapításához, s ezáltal a kommunizmus bűnözéstörténetének megközelítően teljeskörű tisztázásához. E tisztázást és tényfeltárást egybe kell kapcsolni a történeti tények széleskörű megismertetésével, egy népszerű igényeket teljesítő, olcsón elérhető kiadványsorozat által. Az intézethez kapcsolódó dokumentációs központnak, amely a meglévő alapokhoz és intézetekhez kapcsolódna, teljesítenie kellene nemcsak a tudományos célokat, a jogsértettek (szervezeteik) által támasztott igényeket is szolgálnia kellene, továbbá a széles közönséget, - közvéleményformálókat - is ki kellene elégítenie megfelelő filmekkel, előadásorozatokkal, könyvekkel. Mindez azért is nélkülözhetetlen, mert a pártállami bűnözésnek számos, jogi eszközökkel feltárhatatlan, de a tényfeltárást, kutatás módszereivel jól felderíthető területe létezhet.

6. Nem tekinthető lezártnak Nagy Imre és társai letartóztatásának és elítélésének az ügye sem. Ez az ügy szorosan kapcsolódik az 1949. évi Genfi Egyezményben rögzített jogokhoz és jogsértésekhez. Emberiesség elleni, illetve háborús bűncselekménynek minősülhet számos olyan intézkedés, büntető megtorlás, amely az 1956. évi szabadságharchoz kapcsolódott.

Nem tűrhető a kettős mérce, mint megosztó módszer. Ezért nem helyeseljük, hogy az új felelősségrevonási törvény a büntetés korlátlan enyhítését teszi lehetővé. Jóllehet 1991-ben az első magyar törvényben is volt ilyen szakasz, az eltelt évtizedek arról győztek meg bennünket, hogy még így sem tehetünk különbséget a két nagy diktatúra okozta sérelmek megmértésé között. Ilyen szabály nincsen az emberiesség elleni törvényekben és nemzetközi okmányokban.

7. A kettős mérce jogi és erkölcsi lehetetlenség, ennek alkalmazása (akár burkoltan is) egyenlő a jogállamiság elutasításával. A nemzeti együttműködésnek és megbékélésnek, legalábbis bizonyos mértékű nemzeti konszenzus alapja kell legyen az a követelmény, hogy a különböző önkényuralmak jogsértései azonos mércével bírálандók el, tekintet nélkül arra, hogy a jogsértések elszenvedői saját üldözött közösségük sérelmeit nagyobbak tartják-e, mint másokét. Nem engedhető meg a kommunizmus bűneinek bagatellizálása, s annak állami gyakorlat szintjén való megkövetelése, hogy bármelyik sérelem együttes nagyobb nyomatékot, a jogvédelem nagyobb súlyát kapja meg, mint a másik. Senki sem igényelheti, hogy a másik jogsértett csoport tagjai az ő sérelmét súlyosabbnak tartsák, mint a sajátjukat, de azt megkövetelheti, hogy ne legyen különbségtétel a bűnök megmértésében.

IV.

Hogyan tovább?

2013. április 1.-től a legújabb Alaptörvény szerint nem évültek el a kommunista büntettek. Homályban maradt a kormány és a politikai vezető párt- és csoport közjogi álláspontja, az igazságtételi törvényt megsemmisítő 11/1992. (III. 05.) AB határozattal kapcsolatban. Mondható, hogy az elévülési kérdés meghaladása az új Alaptörvény által történt meg, s így a megelőző állapot, a quasi bűnpártolás helyzete 1990-től 2013-ig alkotmányos volt, hiszen a bűnüldözés az Alaptörvénnyel hatályon kívül helyezett AB határozat szerint Alkotmányba ütközött volna.

Ez azonban óriási hazugság. A 25 éve alkotmányosan elfogadott felelősségrevonási törvény (Lex Zétényi) alkotmányos volt, s az AB határozat volt alkotmányellenes. Ez a határozat sértette az akkori Alaptörvényt, a sztálini fogantatású, valójában már a jelenkor szülte liberális Alkotmány számos rendelkezését, s az alkotmányos tilalom valójában nem volt benne, csak az Alkotmánybíróság látta így. Kisebb könyvtárnyi irodalomra lehetne hivatkozni erről a kérdéstről. Az Alkotmánybíróság csalhatatlanságának mítosza megtévesztő valótlan! Ezt a jogtudomány számos képviselője Földvári József, Békés Imre, Varga Csaba, Györgyi Kálmán, Király Tibor, Schlett István, Kahler Frigyes, Szűk László világosan látta, s tanulmányokból vagy kifejezetten, vagy értelemszerűen kiolvasható volt. Legyen elegendő dr. Földvári Józsefnek a pécsi egyetem nagytekintélyű tanszékvezető tanárának, még az AB határozat előtt kelt szakvéleménye:

Véleményemet a hazai büntetőjog-tudományban uralkodó felfogásnak megfelelően készítettem, de ez megfelel a német büntetőjog-tudomány képviselői által vallott és itt gondolok elsősorban Jescheck professzor felfogására nézeteinek is.

1. Mindenekelőtt szeretném hangsúlyozni azt, hogy a benyújtott törvénytervezet az alkotmány egyetlen rendelkezését sem sérti. Az alkotmányból ugyanis csak olyan következtetés vonható le, amely a nullum crimen sine lege és a nulla poena sine lege elvének megfelelően a bűncselekmények és a büntetések vonatkozásában tiltja a súlyosabb törvény visszaható erejét. Az alkotmányba ütközne tehát olyan új törvény visszaható erejének a kimondása, amely a korábban nem büntetett cselekmények bűncselekményként értékelését ruházná fel visszaható erővel, vagy korábban nem ismert büntetések alkalmazását rendelő szabályt látna el ilyen erővel. Más vonatkozásban azonban általánosan elfogadott a súlyosabb törvény visszaható erejének a kimondása is. A német jogászok pl. általánosan elismerik annak lehetőségét, hogy az elévülési idő meghosszabbítását kimondó törvényt visszaható erővel alkalmazzák. [.....] Ugyanakkor általánosan elfogadottnak tekinthető a tudományban az is, hogy nyugszik az elévülés mindaddig, más szóval: nem kezdődik meg a bűncselekmény elévülése mindaddig, amíg az elkövető büntetőjogi felelősségre vonását az adott időszakban fennforgó politikai viszonyok lehetetlenné teszik. Ennek az elvnek megfelelően mondta ki a német törvényhozás is azt, hogy a náci időszakban elkövetett kegyetlen bűncselekmények elévülése csak 1949 végén, az NSZK létrejöttével kezdődik.

Legalább ekkora vagy még nagyobb jelentősége van Nyugathoz igazodó világunkban Lord Kirkhill, az Európa Tanács Emberi Jogi Bizottságának elnöke, s Hans Heinrich Jescheck, a Freiburgi Nemzetközi és Külföldi Összehasonlító Büntetőjogi Intézet igazgatója által készített egyértelmű véleménynek az általunk képviselt jogi megoldás igazolására alkalmas tartalommal. A levelek teljes szövege németül és angolul is olvasható 1994-ben kiadott könyvemben. Emelett terjedelmes interjú is készítettünk a kérdéstről Jescheck-vel.

Az alkotmány-ellenesség hamis mítoszának gyökere ott volt, hogy nem a kormány terjesztette elő az 1991-es törvényt. A

kormányfő ezt ki kell mondani, mert ezzel tartozunk a magyar társadalomnak és saját becsületünknek nem volt feltétlen híve a felelősségrevonásnak, amint a politikai közeg jelentős, ám nem feltétlenül döntő hányada sem, ami a média hatalommal együtt már igen jelentős volt. Nem szólunk a bírák, ügyészek igen kérdéses beállítottságáról.....Az Alkotmánybíróság által korlátozott parlamentarizmus illetően csonka hatáskörei felett mintegy az országgyűlésre fölé helyezett, nyakába ültetett Alkotmánybíróság, s meghatározó súlyú elnöke által képviselt más értéktételek érvényesültek. Így a tisztességes döntést hozó országgyűlést operett színpaddá, döntését papírronggyá változtatták, máig sem pontosan visszaidézhető, ám lényegüket illetően meghatározható érdekek és erők.

A miniszterelnök szerepére több forrás alapján következtethetünk, így utalunk az országgyűlésben Horn Gyulának elmondott, a boszorkányüldözés vádjára válaszoló napirend előtti felszólalására, 1991. december 2.-án, (. .... akik ezt megszavazták, és akik ezzel egyetértettek, azok tudomásul fogják venni az Alkotmánybíróság döntését, mint ahogy eddig is). Hol van itt a Mi?

Egyre jobban támaszkodhatunk egy-két korabeli szereplő ma még nem publikus visszaemlékezésére, s nem utolsó sorban a szerzőnek az alkotmánybírósági tag, Szabó Andrással folytatott beszélgetéseire. E beszélgetések során a nevezett alkotmánybíró két fontos megállapítást tett. Az egyiket 1991 nyarán, amikor azt mondotta e sorok írójának, jellemezve a tervezett igazságtételi törvényt, hogy nem ilyen a rendszerváltozás-filozófiája . A másik megjegyzése 1995-ben hangzott el, amikor arra hivatkozott, hogy az általuk megsemmisített törvény nem kormányjavaslat volt, ezzel félreérthetetlenül utalva arra, hogy egy kormányjavaslatnak más következményei lettek volna.

A képet még jobban árnyalja a következő levél, amelyet a lex Zétényi megsemmisítése utáni levelezés során kaptam a németországi nemzetiszocialista bűncselekményeknek a német jog alapján volt elbírálását nemzetközileg vitathatatlan szaktekintélyként megalapozó professzortól:

1992. június 22.

Dr. Zétényi Zsolt képviselő úr részére Budapest

Igen Tisztelt Zétényi Doktor!

Köszönöm május 22-i levelét, és szívesen eleget tennék egy meghívásnak az elévülési kérdéssel foglalkozó szakértői bizottságba, ha ezzel az Önök kormánya megtisztelne. Baráti üdvözléssel Jescheck

Professor Dr. jur. Dr. jur. h. c. HANS-HEINRICH JESCHECK

em. Direktor des Max-Planck-Instituts

für auslandisches und internationales Strafrecht

A levelet azzal a kéréssel továbbítottam az igazságügyminiszternek és a belügyminiszternek, hogy kérjék fel Jeschecket, aki egymaga nagyobb tekintély volt a maga területén, a múlttal való szembenézés térrénumán. mint három alkotmánybíróság. Véleménye kedvező lett volna, s alkotmányosan kétségbevonhatatlan. Nem éltek vele! Kell-e ehhez bővebb kommentár?

A hivatkozható források között komoly szerepet visz Kahler Frigyes könyve, Az igazság Canossajárása, amelyben a miniszterelnök kézírásával egy világos utasítás található arra, hogy el kell venni a törvényt, értelemszerűen le kell venni a kormány kezét a törvényről, amely Zétényi nevéhez köthető, mert ez tehetetlennek mutatja a kormányt . Ez a szöveg külön elemzést igényelne, a lényeg azonban így is világos. A Kormány a nemzetközi büntetőjogot választotta, a mindenképpen időben-személyi körben szűkebb felelősségrevonást, s ezt a törvényt is, szerkesztési okok miatt megsemmisítette az AB. A nemzetközi jog útja természetesen 1990-óta lehetőség volt, a nem cselekvés sokat elárul a bűnüldözők elkötelezettségéről és bátorságáról.

Az igazságtételi törvény alkotmányossága, alkotmányellenessége megítélésében természetesen nem szükséges a szociológiai háttér ismerete, mert a korabeli alkotmány- és törvényszövegek alapján is egyértelmű állásfoglalás alakítható ki. A szociológiai háttér ismerete azonban mégsem mellőzhető éppen azért, mert a korabeli szereplők akarva-akaratlan világosan tanúságot tesznek arról, hogy itt ne alkotmányjogi, hanem a rendszerváltozás jellegét érintő ha úgy tetszik: rendszerváltozás filozófiai ügyről és kérdéstről van szó.

A szakmai vita és jogtudósi vélemények részletes feldolgozása nem feladatom, ez megtalálható más tanulmányaimban és természetesen a korabeli bibliográfiákban. Mindazonáltal feladatomnak érzem annak megmutatását, hogy a jogi fejtegetések és kevésbé indulatos, belenyugvásba torkolló viták mögött jellegzetes hatalmi érdekek, érzékenységek, félelmek húzódtak meg.

V.

Epilógus

Aki elfelejti a múltat, arra ítélik, hogy újra átélje azt mondták a régiek. Nem tehetünk mást, mint hittel bízunk abban, hogy a történelem ura irgalmas lesz hozzánk. Nincs az az igazságszolgáltatás, amely teljes elégtételt volna képes nyújtani a megtörténteknek, ám szégyene az igazságszolgáltatásnak, ha azt meg sem kísérl, ha arra sem képes, hogy elviselhetővé tegye az igazságtalanságokat. Most is felteszem a kérdést: Mi lenne akkor, ha a 301-es és a 298-as és más parcellák és névtelen temetők és névtelen sírok néma lakói feltámadnának, ha a legéppuskázottak, azok az anyák, akik gyermekükkel vonultak fel 1956 ígéretes és egyben vészterhes napjaiban, békésen demokráciát követelve és itt maradtak vérbefagyva, lemészárolva, mit mondanának? Ez az a demokrácia, amiért harcoltak? Amiért életüket adták? Elfogadnák-e, hogy képtelenek vagyunk a bűnösök megnevezésére és a bűnök megmértetésére .

Ezen 1991. november 4-én, az igazságtételi törvény végszavazása előtt elhangzott felszólalásomat Hugo Grotiusra hivatkozással fejeztem be, idézve mondatát: Az nem lehet, hogy súlyos bűnök büntetlenül maradjanak , s most meg kell állapítani, hogy Grotiusnak mégsem volt igaza. Ez azonban nem Grotius hibája, hanem annak a politikai rendszernek

és társadalomnak a bűne, amely 25 év alatt sem tudott átlépni a diktatúra árnyékán.

2016. október 13.

A KAPU 2016. évi 11-12. számunkban dr.Zétényi Zsolt tollából közölt tanulmányának a Biszku Béla-per. c. részét a szerző azzal egészíti ki, hogy A Biszku Béla ellen a Fővárosi Törvényszéken zajló per fellebbezések folytán a Fővárosi Ítéltáblára került. A másodfokú érdemi döntés előtt, Biszku Béla 2016. március 31- halálával a vádlott büntethetősége megszűnt. Az elkövető halála a Büntető Törvénykönyv 25. § a) pontja lapján megszünteti a büntethetőséget, ezért a büntetőeljárás törvény 373. § (1) bekezdés I. a. pontja szerint a másodfokú bíróság a vádlott halála miatt hatályon kívül helyezi az első fokú bíróság ítéletét, és az eljárást megszünteti. Ez történt a Biszku ügyben is, az ügyben nincsen hatályban lévő ítélet, anyaga a jogtörténet értékes forrása.